

Integraal onderzoek en advies ten behoeve van natuur en milieu

Gemeente Overbetuwe
de heer G.J. van Rhijn
Postbus 11
6660 AA Elst

Consulmij Milieu b.v.
♦ 3e Industrieweg 2
8051 CL Hattem
♦ Postbus 2
8050 AA Hattem
♦ Telefoon (038) 337 09 00
Telefax (038) 337 09 05
♦ Internet www.consulmij.nl
E-mail info@consulmij.nl

Uw kenmerk:		Datum:	5 december 2008
Projectnummer:	HP.08.00078	Behandeld door:	Marlous Heukels
		Briefnummer:	HPU.08.00708
Onderwerp:	Rapportage aanvullend natuurwaardenonderzoek Sportvelden Elst		

Geachte heer Van Rhijn,

Dit briefrapport bevat de resultaten van een aanvullend natuurwaardenonderzoek dat uitgevoerd is naast de sportvelden in bestemmingplan De Pas te Elst. Het natuurwaardenonderzoek is gericht op:

1. of de spechtenholten in de in het plangebied voorkomende bomen nog in gebruik zijn door spechten en/of vleermuizen en/of andere vogels (voor permanente verlaten hollen hoeft geen ontheffing te worden aangevraagd).
2. het belang van de waterplas als foerageergebied voor de in de omgeving voorkomende vleermuizen (o.a. Kleine dwergvleermuis en Laatzvlieger).

In onze offerte hebben we u ook een aanbieding gedaan voor het uitvoeren van een aanvullende visbemonstering, in verband met de eventuele aanwezigheid van de Kleine modderkruiper in de in het plangebied aanwezige waterplas, die deels zal worden gedempt. Hoewel de opdracht hiervoor schriftelijk is verleend, hebt u ons telefonisch verzocht dit onderdeel niet uit te voeren. Mocht het alsnog noodzakelijk zijn dit uit te voeren, dan betekent dit wel dat het uitvoerende bureau (Altenburg en Wymenga) dit pas volgend jaar in kan plannen.

Inleiding

Op de locatie aan de Groenestraat te Elst zijn een drietal in het plangebied voorkomende bomen (wilgen) die nog in gebruik kunnen zijn door spechten en/of vleermuizen en/of andere vogels. Het plan voorziet om deze bomen te kappen om plaats te maken voor een toegangsweg tot de reeds bestaande hockeyvelden en een parkeerplaats. De gemeente Overbetuwe heeft specifiek gevraagd de waarde van deze bomen voor vleermuizen en vogelsoorten in beeld te brengen.

Bomen zijn belangrijke verblijfplaatsen voor vleermuizen, zowel in de zomer als in de winter. Door de aanwezigheid van ten minste vier spechtenholten in de bomen in het plangebied bestaat de mogelijkheid dat vleermuizen en/of spechten en/of andere vogelsoorten (ongemerkt) gebruik maken van deze bomen als rustplaats/winterverblijfplaats.

Wij verzoeken u op al uw correspondentie ons projectnummer (indien relevant) te vermelden.

Indien er daadwerkelijk vleermuizen of vaste verblijfplaatsen van andere beschermde soorten in deze bomen aanwezig zijn en deze verblijfplaatsen tijdens de bouw van de toegangsweg en parkeerplaats worden verstoord of verdwijnen, is er sprake van een overtreding van de Flora en Faunawet. In dat geval kunnen werkzaamheden rond deze bomen alleen worden uitgevoerd, indien men beschikt over een ontheffing in het kader van de Flora en Faunawet.

Om hieromtrent meer zekerheid te verkrijgen, is een onderzoek uitgevoerd om de mogelijke aanwezigheid van vleermuizen en vaste verblijfplaatsen van vogels in bomen in kaart te brengen. Ook is het belang van het gebied als foerageergebied voor vleermuizen in beeld gebracht.

De bevindingen van dit onderzoek worden in dit briefrapport gerapporteerd.

Uitvoering en resultaten

Het veldonderzoek is uitgevoerd op 20 en 24 november 2008.

Gebruik spechtenholen

Om te kunnen beoordelen of de in het plangebied aanwezige spechtenholten nog in gebruik zijn en niet permanent verlaten, zijn deze in de uren rondom zonsondergang geobserveerd.

Overdag wordt de omgeving van de holten gecontroleerd op aanwezigheid van spechten en/of andere holtebewonende vogels. Bij het invallen van de schemering werden de holten in de gaten gehouden op eventueel invliegen van spechten (in winter kunnen deze holten nog in gebruik zijn als slaapplaats).

Tijdens beide veldbezoeken zijn geen spechten aangetroffen die mogelijk gebruik kunnen maken van de spechtenholten. Algemene soorten zoals koolmezen, boomkruipers en merels werden waargenomen, maar van deze soorten is tijdens de veldbezoeken niet waargenomen dat ze gebruik maakten van de spechtenholten. Het is wel bekend dat deze soorten (spechten)holten kunnen gebruiken als nestplaats, maar holten van deze soorten vallen niet onder de jaarronde bescherming.

De spechtenholten waren met de beschikbare bouw ladder onbereikbaar voor een visuele inspectie. Om de holten op deze grote hoogte (8-10 m) te inspecteren, zou een steiger moeten worden gebouwd of zou van speciaal camera-materiaal gebruik moeten worden gemaakt. Rondom de bomen of holten zijn geen sporen gevonden die op bewoning wijzen.

Vleermuizen

Het vleermuisonderzoek bestaat uit het tijdens schemering en in de avondperiode uitvoeren van vleermuisonderzoek met behulp van een bat-detector. Hiermee kan het gebruik van de holten en het relatief belang van de betreffende waterplas als foerageergebied voor vleermuizen in beeld worden gebracht.

Vleermuizen gebruiken naast gebouwen, bunkers, ijskelders en groeven ook boomholtes om te overwinteren. Allerlei holtes in bomen kunnen aantrekkelijk zijn voor vleermuizen, zoals verlaten spechtenholten of holten die door rotting bij een afgebroken tak ontstaan zijn. Met name holten in oudere loofbomen (ca. 100 jaar) hebben de voorkeur.

Voorwaarde waaraan een (spechten)hol moet voldoen om als vleermuisverblijf te dienen is dat het hol naar boven uitgerot moet zijn, zodat de vleermuizen boven de opening kunnen hangen. Maar zelfs losse stukken schors kunnen een geschikte verblijfplaats vormen, net als vogel- of vleermuiskasten.

Bij het uitbrengen van de offerte is de volgende kanttekening gemaakt.

N.B.: Gezien de periode van het veldbezoek (eind november) moet echter wel de kanttekening worden geplaatst dat de kans groot is dat vleermuizen reeds niet meer in het plangebied aanwezig zijn omdat deze naar hun winterverblijfplaats zijn getrokken. In de winter houden vleermuizen hun winterslaap en komen ze slechts zeer zelden nog naar buiten om te foerageren.

Indien tijdens dit onderzoek geen vleermuizen worden aangetroffen betekent dus niet dat er in de zomer geen vleermuizen van deze plas gebruik maken.

Tijdens de veldbezoeken zijn geen vleermuizen aangetroffen in het plangebied. De aanwezigheid van vleermuizen in een boomholte is vaak (maar niet altijd) zichtbaar door een spoor van urine dat uit de holte naar beneden loopt en uitwerpselen die op de grond gevonden worden. Deze of andere sporen werden niet aangetroffen op en rond de bomen.

In de avond zijn er met de BAT-detector geen vleermuizen waargenomen die boven de waterplas vlogen, of in en uit de spechtenholen. Tijdens het eerste veldbezoek bedroeg de temperatuur nog rond de 5 graden Celsius. Tijdens het tweede veldbezoek was de temperatuur reeds rond een uur of 6 gedaald tot onder het vriespunt. Wanneer de nachttemperaturen het vriespunt naderen, gaan vleermuizen in winterslaap. Het laatst van alle soorten gaat de dwergvleermuis in winterslaap.

Tijdens de eerste velddag zouden waarnemingen nog mogelijk zijn geweest, tijdens de tweede velddag was de temperatuur zo laag dat vleermuizen niet zullen zijn uitgevlogen.

Juridische consequenties

Algemeen

Voor het plangebied is het toetsingkader van de Flora- en faunawet relevant. Voor beschermde diersoorten gelden verbodsbepalingen gericht op het vangen, doden, vervoeren, verhandelen, verontrusten van deze dieren en op het verstoren of vernielen van zijn nest-, hol-, voortplantings-, of rustplaats en het verbod tot rapen en vernielen van eieren van deze beschermde diersoorten.

Het Ffw-verbod op het verstoren van vaste rust- en verblijfplaatsen geldt echter niet voor verblijfplaatsen die definitief verlaten zijn of voor potentiële verblijfplaatsen. Een ontheffing kan alleen worden aangevraagd indien daadwerkelijk (verblijfplaatsen van) beschermde soorten worden aangetroffen. Het aanvragen van een ontheffing op basis van het vermoedelijk voorkomen is juridisch niet mogelijk.

Gebruik spechtenholen

Alle vogels zijn beschermd op basis van de Flora- en faunawet. Voor het verstoren van broedende vogels kan geen vrijstelling worden verleend. Voor de in het plangebied aangetroffen algemeen in Nederland voorkomende (broed)vogels hoeft in dit kader geen ontheffing ex artikel 75 van de Flora- en faunawet te worden aangevraagd, mits de werkzaamheden buiten het broedseizoen worden uitgevoerd. De aan- of afwezigheid van broedende vogelsoorten is daarbij bepalend.

Echter, vaste rust- en verblijfplaatsen van soorten zoals spechten, uilen en andere roofvogels, in bomen en gebouwen, zijn jaarrond beschermd (mits niet permanent verlaten). Voor het vernietigen van een dergelijk nest is altijd een ontheffing noodzakelijk, ook buiten het broedseizoen.

Tijdens het aanvullende veldonderzoek en tijdens het eerder uitgevoerde onderzoek op 2 en 3 oktober werden geen spechten waargenomen. Dit doet vermoeden dat de holen niet langer in gebruik zijn als verblijfplaats door spechten. In de directe omgeving komt (behalve de groenstroken met vooral dunne, jonge bomen rondom de plas) geen bos voor, zodat er ook niet direct sprake is van een geschikte omgeving voor spechten.

Gelet op het ontbreken van waarnemingen van spechten in het gebied (ondanks een aantal veldbezoeken), kan waarschijnlijk worden geconcludeerd dat de holen niet langer in gebruik zijn. Hierdoor is het niet nodig een ontheffingsaanvraag in te dienen.

Vleermuizen

Indien vleermuizen in de bomen aanwezig zijn en deze verblijfplaatsen tijdens de bouw worden verstoord of verdwijnen, is er sprake van een overtreding van de Flora en Faunawet (Ffw). Indien daadwerkelijk vleermuizen aanwezig zijn, kunnen werkzaamheden aan deze bomen alleen worden uitgevoerd indien men beschikt over een ontheffing in het kader van de Ffw. De ontheffingsaanvraag wordt beoordeeld met behulp van een strenge toetsing, waarbij aandacht moet worden besteed aan het groot maatschappelijk belang van de ingreep, alternatieven en compensatie.

Er zijn thans geen aanwijzingen gevonden dat vleermuizen de bomen in het plangebied als verblijfplaats in gebruik hebben. Er zijn ook geen sporen die duiden op het feit dat de bomen in het verleden zijn gebruikt door vleermuizen. Een groep vleermuizen maakt echter gebruik van een netwerk van verblijfplaatsen, waarbij elke verblijfplaats op verschillende tijdstippen in het seizoen wordt bezocht. Soms wordt een verblijfplaats ook een seizoen niet bezocht. De meeste soorten gebruiken bomen niet in de winter, maar als zomerverblijfplaats. Deze zullen thans niet meer aanwezig zijn.

De (ook in de omgeving van Elst aan te treffen) Rosse vleermuis overwintert echter ook in bomen, overigens meestal niet in Wilgen. Een samenhangende groep Rosse vleermuizen bewoont verschillende bomen tegelijkertijd, en verhuist regelmatig. Gezien de verspreiding in Nederland en het habitatgebruik, is de kans gering dat een groep Rosse vleermuizen gebruik maakt van de bomen, maar is dit niet uit te sluiten op basis van het voorliggende onderzoek.

Ook nu geen vleermuizen zijn aangetroffen, is het niet geheel uitgesloten is dat deze (in winterslaap) aanwezig zijn, of dat deze op andere tijdstippen wel aanwezig zijn. Overigens zou er ook sprake zijn van een ontheffingsplichtige situatie als er alleen sprake is van een zomerverblijf, iets dat bij onderzoek in oktober-november in het geheel niet kan worden vastgesteld.

Nader onderzoek zou kunnen bestaan uit:

- inspectie van spechtenholen met behulp van hoogwerker, speuren naar eventuele uitwerpselen uit de hollen verzamelen, eventueel met gebruik van (infrarood) camera
- BAT detector onderzoek in voorjaar / zomer

Vleermuizen - foerageergebied

Foerageerplaatsen en migratieroutes zijn enkel ontheffingsplichtig, indien zij van groot belang zijn voor de functionaliteit van verblijfplaatsen van de betreffende soort doordat er onvoldoende alternatieven voorhanden zijn. Hoewel de weersomstandigheden tijdens het veldbezoek zodanig waren dat op basis van het veldbezoek geen conclusies over het relatieve belang van de plas als foerageergebied kunnen worden getrokken, kan worden geconcludeerd dat voor dit aspect geen ontheffing noodzakelijk is. Het relatieve belang van de waterplas wordt beoordeeld als gering, aangezien:

- de bomenrij rond de plas zeer dun is en weinig beschutting biedt
- de plas niet aan alle zijden beschut is
- er een belangrijke verstoring optreedt door het lichtschijnsel vanaf de sportvelden

Daarnaast wordt de waterplas iets kleiner, maar blijft deze bestaan, zodat niet alle waarden worden weggenomen.

Conclusies en aanbevelingen

Spechtenholen

- ☐ Er is geen ontheffing voor spechten in het kader van de Flora- en faunawet noodzakelijk. Tijdens vier velddagen werden geen spechten aangetroffen, ook de omgeving lijkt niet zeer geschikt voor spechten. Op basis hiervan is geconcludeerd dat de verblijfplaatsen waarschijnlijk zijn verlaten.
- ☐ Het verdient daarbij wel aanbeveling de bomen in ieder geval te verwijderen voor aanvang van het broedseizoen, aangezien ook andere soorten vogels van oude spechtenholen gebruik kunnen maken.

Vleermuizen

- ☐ Er kan geen ontheffing voor vleermuizen in het kader van de Flora- en faunawet worden aangevraagd, aangezien geen sporen van verblijfplaatsen van vleermuizen in de spechtenholen in de bomen in het plangebied aangetroffen zijn.
- ☐ Het uitgevoerde onderzoek heeft echter niet onomstotelijk vast kunnen stellen, of de spechtenholen niet in gebruik zijn als verblijfplaats voor vleermuizen (winter- of zomerverblijfplaats).
- ☐ Het uitvoeren van nader onderzoek naar vlieggedrag rond verblijfplaatsen is momenteel niet zinvol meer. Pas als het begin 2009 weer warmer wordt, zou dit onderzoek kunnen worden voortgezet.
- ☐ Onze aanbeveling is de plannen zodanig aan te passen dat de wilgen niet hoeven te worden gekapt.
- ☐ Mochten de bomen wel worden gekapt, dan is in ieder geval een visuele inspectie met behulp van een hoogwerker / camera noodzakelijk voordat de kap plaatsvindt. Mochten tijdens de kapwerkzaamheden onverhoopt alsnog vleermuizen worden aangetroffen, dan moeten de werkzaamheden worden stilgelegd en moet er contact worden opgenomen met een vertegenwoordiger van het Ministerie van LNV. In dat geval moet er alsnog een ontheffing ex art. 75 van de Flora- en faunawet worden aangevraagd (proceduretijd ca. 2 - 3 maanden).
- ☐ Voor de aantasting van de kwaliteit van de plas als foerageerhabitat hoeft geen ontheffing te worden aangevraagd, aangezien het relatieve belang van de plas als gering is beoordeeld, en bovendien de kwaliteit slechts in beperkte mate verslechtert.

Vissen

Op uw verzoek is de visbemonstering niet uitgevoerd. Wij wijzen u er echter op dat:

- ☐ het niet is uitgesloten dat in de plas beschermde vissoorten aanwezig zijn, met name de Kleine Modderkruiper komt in diverse soorten wateren voor. Om deze reden hebben wij de aanbeveling gedaan het onderzoek uit te voeren;
- ☐ het dempen van (een deel van) de plas zal ervoor zorgen dat vissen worden bedolven en gedood, of dat deze sterven door zuurstofgebrek (bij een sterke omwoeling);
- ☐ als beschermde vissoorten aanwezig zijn en geen ontheffing is aangevraagd, is er sprake van een overtreding van de Flora en faunawet. De mogelijkheid bestaat dan dat de werkzaamheden worden stilgelegd en dat alsnog een ontheffing noodzakelijk is.

Tijdens het onderzoek zijn geen aanwijzingen gevonden dat spechten of vleermuizen van het gebied gebruik maken, het uitvoeren van een onderzoek, zeker in een laat stadium in het seizoen, is geen garantie dat er ook in de toekomst geen vleermuizen of andere beschermde soorten aanwezig kunnen zijn. Deze kunnen zich op andere tijdstippen en/of gedurende een ander seizoen vestigen, of aanwezig zijn op plaatsen die voor de mens nog onbereikbaar zijn.

Hoogachtend,
Consulmij Milieu b.v.

Gerard Wijnsma,
Medior Adviseur.